

سطح بندی مناطق شهر رشت بر اساس مؤلفه های شهر خلاق

معصومه میرغروی^۱، رسول صمدزاده^۲، محمد تقی معصومی^۳

چکیده

شهرها فضاهای ظرفیت هستند و همیشه چرخ های حرکت، تمرکز و هدایت انرژی خلاق بشر بوده اند. مفهوم شهر خلاق به تازگی در کشورها به عنوان یک ابزار برنامه ریزی شهری با پتانسیل کاهش مشکلات اجتماعی و اقتصادی مربوط به شهرها معرفی شده است. برای جذب سرمایه های انسانی و خلاق، شهرها و مناطق وابسته به آن باید ویژگی های خاص داشته باشند که بتوانند به شهر خلاق تبدیل شوند، غیر از بسترهای دانش، صنعت و به ویژه صنایع با فن آوری برتر، بسترهای اجتماعی و فرهنگی چون، تنوع اجتماعی، مطلوبیت محل زندگی، کیفیت زندگی و برابری اجتماعی جایگاه مهمی به خود اختصاص داده اند. بنابراین هدف اصلی از انجام این پژوهش بررسی و رتبه بندی مناطق پنج گانه شهر رشت از لحاظ شاخص های شهر خلاق است. در این راستا چهار شاخص زیرساخت های خلاق، فعالیت های خلاقانه، اجتماع خلاق و کیفیت زندگی انتخاب شد. اطلاعات پژوهش نیز با استفاده مدل آنتروپی شانون و مدل تاپسیس تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد که براساس شاخص های زیرساخت خلاق، منطقه یک رتبه اول را دارد. از لحاظ شاخص های فعالیت های خلاقانه نتایج نشان داد که حاکی از آن است که منطقه چهار با امتیاز ۰/۵۸۵ بهترین وضعیت را دارد. همچنین منطقه یک از لحاظ شاخص های اجتماع خلاق با امتیاز ۰/۸۴۹ رتبه اول را دارد. براساس شاخص های کیفیت زندگی، مناطق چهار و یک به ترتیب با امتیازهای ۰/۶ و ۰/۵۹۳ در رتبه های اول و دوم قرار دارند. در نهایت براساس همپوشانی نقشه ها، منطقه یک از شهر رشت که از جمله مناطق تازه توسعه یافته این شهر است، با امتیاز ۰/۶۲ رتبه اول را به خود اختصاص داد. در رتبه دوم منطقه دو که منطقه تاریخی شهر رشت است، قرار گرفت. مناطق پنج و چهار به ترتیب با امتیازهای ۰/۴۹ و ۰/۴۷ در رتبه های سوم و چهارم قرار گرفتند. نهایتاً منطقه شماره سه در رتبه پنجم قرار گرفت. نتایج به طور کلی نشان داد که وضعیت مناطق شهر رشت از لحاظ شاخص های خلاقیت شهری با نمره میانگین ۰/۴۹۷ در حد متوسط قرار دارد.

واژگان کلیدی: شهر خلاق، خلاقیت شهری، شاخص های خلاقیت، رشت.

^۱ دانشجوی دکتری گروه جغرافیا، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران^۲ دانشیار گروه جغرافیا، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران، samadzadehr@gmail.com^۳ استادیار گروه جغرافیا، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران

مقدمه

تحولات اقتصادی همیشه در تمامی دوران‌ها و هر مکانی بر نوع و سطح زندگی مردم تأثیر داشته است، به ویژه تأثیر این تغییر و تحولات در شهرها مشهودتر است. امروزه شهرها محل تجمع جمعیت جهان بوده و به مرور زمان بر جمعیت شهرنشینی دنیا افزوده می‌شود (Azadeh et al., 2019) در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰، شهرها برای تسهیل تولید و عرضه خدمات اقتصادی دچار تغییر و تحول شدند که در نتیجه آن پیشرفت‌های اقتصادی در دهه ۱۹۹۰ رخ داد. در راستای این تحولات جدید، مفاهیم و واژه‌های جدید چون شهرخلاق، شهر هوشمند و ... وارد حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت شهری شدند که برای توصیف و تبیین نقش و کارکردهای جدید شهرها از سوی اندیشمندان و برنامه‌ریزان شهری مورد استفاده قرار گرفت (Zarghani & Skandarian, 2016: 2). شهرخلاق یک تئوری جدیدی از برنامه‌ریزی راهبردی فضای شهری است. مهم‌ترین ارزش این تئوری محور قرار دادن فعالیت‌های ساکنان شهری در تعالی شهرها و نیل به توسعه پایدار است.

شهرها فضاهای ظرفیت هستند و همیشه چرخ‌های حرکت، تمرکز و هدایت انرژی خلاق بشر بوده‌اند (Poorahmad et al, 2016: 2). مفهوم شهرخلاق به تازگی در کشورها به عنوان یک ابزار برنامه‌ریزی شهری با پتانسیل کاهش مشکلات اجتماعی و اقتصادی مربوط به شهرها معرفی شده است (Atefi & Hatami, 2017: 18). شهرخلاق به عنوان یک مکان با شکوفایی قوی هنر و فرهنگ، خلاقیت و نوآوری با به کارگیری شاخص‌های توسعه پایدار است. در این میان خلاقیت یعنی داشتن ارتباط با هویت، حقوق، باورها، درک و به طور کلی رفاه اجتماعی است. طبقه خلاق تأثیر عمده‌ای بر مطالعه عواملی دارد که رقابت را در مناطق شهری تحت تأثیر قرار می‌دهد. این طبقه بر کیفیت مکان به عنوان یک عامل مؤثر در جذب افراد با استعداد تأکید دارد. کلارک در این زمینه، کیفیت محیط را شرط لازم برای جذب طبقه خلاق و با استعداد در نظر می‌گیرد. جین جکوبز بر ارتباط بین جذابیت محله و جذب افراد با استعداد تأکید می‌کند (Zarabi et al, 2014: 3). بی تردید محیط شهری موفق محیطی است که استعدادها را پرورش داده و جذب می‌کند؛ شهری که مولد تحقیق و پژوهش بوده و قادر است بخش‌های جدیدی را به ابعاد اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مدیریتی شهر بیفزاید و فرصت‌های جدیدی را بدین شکل برای شهرها در مقیاس ملی و فراملی ایجاد کند (Rahimi et al, 2014: 9).

فلسفه ایده شهرخلاق این بود که همیشه بیشتر از پتانسیلی که در یک مکان وجود دارد یا ما فکر می‌کنیم، می‌توان از آن استفاده کرد (Redaelli, 2011: 87). ایده «شهرخلاق» که از دهه ۱۹۸۰ به بعد ظهور کرد، تلاشی برای بازسازی شهر در سطح جهانی بود (Ratiu, 2013: 125). ایده شهرخلاق به این مسئله تأکید دارد که همواره در نگاه اول امکانات بالقوه‌ای در شهرها وجود دارد که اگر مورد توجه برنامه‌ریزان و مدیران شهری قرار بگیرد، می‌تواند در شکوفایی خلاقیت محور شهرها اثرات پایداری داشته باشد (Vickery, 2011: 4). خلاقیت منبع مهمی برای تغییر، نوآوری، توسعه پایدار، پیش‌بینی و بازساخت موفق است، سرعت

تغييرات شهري در حال افزايش است و رقابت شهري روزافزون نياز به مديران شهري و تصميم سازاني دارد، كه خلاق و خلاق تر باشند (Sarvar et al, 2016: 324). در مجموع مي توان گفت در عصر فضاي جريان ها و ظهور شهرهاي جهاني، حركت به سوي شهرهاي خلاق مي تواند هر چه بيشتر فرصت ها را به سوي مكان شهري جذب كرده و باعث توسعه شهرها شود (Rafieian & shaebani, 2015: 20).

يك شهر خلاق محيط مساعدى براي تربيت انساني است و زمينه پرورش خلاقيت ساكنين آنجا را فراهم آورده است و اين گونه شهرها اغلب داراي فضاهاي پويا و سالمى هستند (Maleki et al, 2015: 80). براي جذب سرمايه هاي انساني و خلاق، شهرها و مناطق وابسته به آن بايد ويژگي هاي خاص داشته باشند كه بتوانند به شهر خلاق تبديل شوند، غير از بسترهاي دانش، صنعت و به ويژه صنايع با فن آوري برتر، بسترهاي اجتماعي و فرهنگي چون، تنوع اجتماعي، مطلوبيت محل زندگي، كيفيت زندگي و برابري اجتماعي جايگاه مهمي به خود اختصاص داده اند (Winden et al, 2007: 5). شهرهاي موفق در اين زمينه فقط مراكز اصلي شهري معرفي به شهرهاي جهاني كه امتيازات منحصر بفردي در زمينه فعاليت هاي جهاني اقتصادي، فرهنگي و سياسي در بالاترين رده سلسله مراتب شهرهاي جهاني به خود اختصاص داده اند، نيستند (Sasaki, 2008: 77). بلكه شهرهايي كه شرايط لازم را براي پرورش خلاقيت ها و جذب عناصر خلاق ايجاد كرده اند در اين ميان موفق عمل مي كنند.

روش تحقيق در مطالعه حاضر بر اساس هدف از نوع کاربردي و بر اساس ماهيت پژوهش توصيفي - تحليلي است. اين پژوهش، وضعيت شهر رشت و هر يك از مناطق اين شهر را بر اساس رويکرد شهر خلاق مورد بررسي قرار مي دهد. در اين راستا متغيرها و شاخص هاي شهر خلاق بر اساس مطالعات نظري پژوهش جمع آوري شده است. جدول شماره ۱ اين متغيرها و شاخص ها را نشان مي دهد.

جدول ۱: متغيرها و شاخص هاي مورد مطالعه در پژوهش

متغير	زير ساخت هاي خلاق	فعاليت هاي خلاقانه	اجتماع خلاق	كيفيت زندگي
شاخص	تكنولوژي و فناوري هاي نوين	رويدادهاي فرهنگي و هنري	تعداد كار آفرينان	مشاركت اجتماعي
	واحدهاي تحقيق و توسعه	كيفيت گردشگري	تنوع قومي	حس مسئوليت ساكنان
	دانشگاه و مراكز آموزش عالي	مراسم هاي اجتماعي و مذهبي	مهاجران وارد شده	ايمني و امنيت
	مراكز فني و حرفه اي	تعداد كتابخانه ها	براي تحصيلات	تعاملات اجتماعي مردم
	پارك ها و مراكز رشد علم و فناوري	سالن هاي سينما	سطح تحصيلات	رضايت مندي از سكونت
	دسترسي به فناوري هاي اينترنتي	سطح مطبوعات	شهروندان	زيبائي بافت محله ها
	شركت هاي دانش بنيان	انجمن هاي ادبي	تعداد فرهنگيان و هنرمندان	دسترسي به خدمات بهداشت محيط
	خوشه هاي صنعتي	برنامه و فعاليت هاي آموزشي	شاغلان با تحصيلات عالي	كيفيت پوشش گياهي و فضاي سبز
		آموزشگاه موسيقي و هنر	افراد عالي رتبه	آسايش محيطي
			تعداد نخبگان	

	تراکم جمعیت	خلاقیت شغلی مراسم و جشن های خیابانی نمایشگاه های صنایع دستی و بومی	کتابفروشی ها چاپخانه ها مراکز ورزشی متنوع مراکز خرید متنوع جاذبه های فرهنگی و هنری	
--	-------------	--	---	--

فصل نامه تخصصی و برنامه ریزی شهری چشم انداز نگرین (دوره ۱۳، شماره ۴۹، بهار ۱۴۰۰)

تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده از دو روش انجام شد. ابتدا از روش ضریب آنتروپی شانون برای وزن دهی به شاخص ها استفاده شد. آنتروپی یک مفهوم بسیار با اهمیت در علوم اجتماعی، فیزیکی و تئوری اطلاعات می باشد. وقتی که داده های یک ماتریس تصمیم گیری، به طور کامل مشخص باشد، می توان از روش آنتروپی برای ارزیابی وزن ها استفاده کرد. ایده روش فوق، این است که هرچه پراکندگی در مقادیر یک شاخص، بیشتر باشد، آن شاخص از اهمیت بیشتری برخوردار است.

در ادامه از مدل تاپسیس نیز برای رتبه بندی و تعیین امتیاز هر یک از مناطق به کار گرفته شد. مدل های تصمیم گیری چند معیاره همچون تاپسیس که اغلب مدل های تصمیم گیری چند هدفه و مدل های تجزیه و تحلیل چند معیاره نام دارند، مجموعه ای از روش هایی هستند که به تصمیم گیرندگان اجازه می دهند تا با در نظر گرفتن مجموعه ای از معیارهای اغلب متضاد، به انتخاب، رتبه بندی، ترتیب یا توصیف مجموعه ای از گزینه ها در فرایند تصمیم گیری بپردازند. هر کدام از این مدل ها دارای ویژگی های خاص و همچنین مزیت ها و معایبی هستند. تمامی این مدل ها دارای سه مرحله هستند: مرحله اول: تعیین گزینه ها و معیارهای مناسب؛ مرحله دوم: اندازه گیری مقادیر اهمیت نسبی هر معیار و تأثیر این گزینه ها بر معیارها؛ و مرحله سوم: فرایند محاسبه مقادیر عددی برای تعیین رتبه هر یک از گزینه ها.

جامعه آماری پژوهش، تعداد شهروندان و جمعیت موجود در مناطق شهر رشت است. در این زمینه برای تعیین حجم نمونه روش های مختلفی وجود دارد. یکی از این روش ها از اعتبار بسیار بالایی برخوردار است، فرمول کوکران است. در فرمول کوکران حداکثر تعداد نمونه برابر با ۳۸۴ مورد است. لذا در این پژوهش، تعداد ۳۸۴ پرسشنامه از شهروندان مناطق شهر رشت با توجه به سهم نسبی جمعیت در هر یک از مناطق تکمیل شد (جدول ۲).

جدول ۲: تعیین تعداد پرسشنامه برای هر یک از مناطق پنج گانه شهر رشت

مناطق	جمعیت	سهم نسبی جمعیت	تعداد پرسشنامه
منطقه ۱	۱۲۴۳۶۸	۱۹/۸۸	۷۶
منطقه ۲	۱۲۳۵۹۹	۱۹/۷۶	۷۶
منطقه ۳	۱۲۶۳۰۷	۲۰/۱۹	۷۸
منطقه ۴	۱۲۷۵۱۷	۲۰/۳۹	۷۸
منطقه ۵	۱۲۳۷۰۹	۱۹/۷۸	۷۶
جمع	۶۳۹۹۵۱	۱۰۰	۳۸۴

رویکرد نظری

واژه خلاقیت در لغت نامه دهخدا به معنی خلق کردن، آفریدن و به وجود آوردن ذکر شده است. در ساده ترین معنی یعنی پدید آوردن چیزی که قبلاً وجود نداشته است. در واقع می توان اینگونه بیان کرد خلاقیت یعنی به کارگیری توانایی های ذهنی به منظور ایجاد یا تبلور یک فکر یا ایده جدید (Sajadian, 2015: 46). خلاقیت به شکلی گسترده می تواند به عنوان «ظهور چیزی متعالی و مناسب از منظر یک شخص، گروه یا جامعه» تعریف شود (Hahn, 2010: 14).

درباره شهرها و مناطق خلاق اولین بار «دبور» در سال ۱۹۶۷ مبحثی را تحت عنوان «شهر تماشایی یا شهر نمایش» مطرح کرد (Scotte, 2006: 54). اولین جایی که مفهوم شهر خلاق به طور مشخص در قالب یک سند نظریه ای ارائه شد، در کار بیانچینی و لندری (۱۹۹۵) بود. ایده فرهنگ به عنوان موتور محرکه توسعه خلاق شهر و عاملی جهت ارائه تصویری نمادین از شهر در سازوکار جهانی اقتصاد و بازآفرینی شهری متکی بر فرهنگ در اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل ۱۹۹۰ وارد شد. در این رویکرد، تأکید اساسی بر بهبود شهر از طریق مداخلات خلاقانه فرهنگی بود. پس از این دوره، مفهوم خلاقیت و پس از ۱۹۹۸ با معرفی مفهوم جدید صنایع خلاق جنبه های نوینی از خلاقیت آن، طبق اقتصادی و فناورانه در توسعه شهری را نمایان کرد (Irandoost & Gholami, 2016: 49).

شهر خلاق نمایانگر ماهیت و شکل شهر در آینده است. شهر خلاق تلاش می کند تا ارزش ها را براساس اقتصاد پرورش دهد و روندی سیاسی را به کار می گیرد تا ارائه نقطه نظرات بسیاری را تضمین کند. اصول شمول فرهنگی و دموکراتیک از ویژگی های عمومی و آگاهانه شهر خلاق است (Zarghani & Skandarian, 2016: 7). طبق معیار سازمانی جهانی یونسکو، شهری خلاق است که از نوآوری ها و توانمندی های شهروندان در توسعه پایدار شهری استفاده شود و تفکر خلاق ساکنین همگام و هماهنگ با مدیریت شهری حرکت کند (Sajadian, 2015: 46).

مفهوم شهر خلاق در ۱۵ سال گذشته برای دانشگاهیان و سیاست گذاران بسیار جذاب بوده است. با این حال، هنوز سردرگمی در تعریف و تفسیر این مفهوم وجود دارد. اولین تعریف منسجم از شهر خلاق به بایان چینی

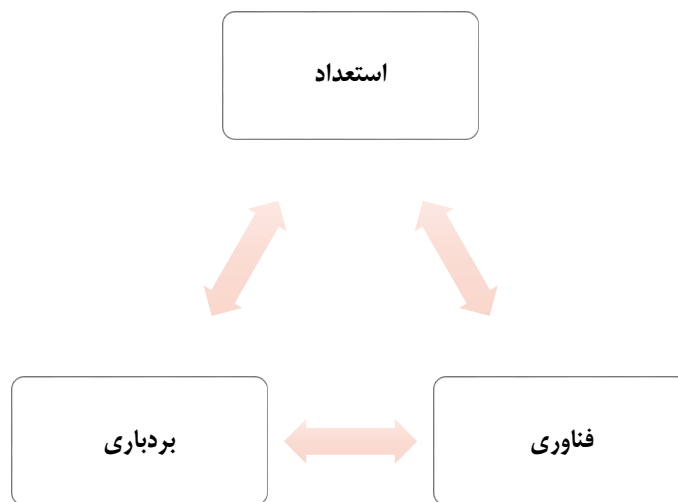
و لندرى نسبت داده مى شود و پيگيرى فعاليت آن ها توسط لندرى با تغييرات جديد گسترش يافت (Comunian & Faggian, 2011: 3). بعدها ظهور اصطلاح صنايع خلاق و تئورى طبقه خلاق زمينه ساز گسترش بيشتر مفهوم شهر خلاق شد. در سال هاى اخير مفاهيمى نظير «شهرهاى خلاق» و «صنايع خلاق» در گفتمان هاى سياسى و اپاكادميك ظهور كردند و محبوبيت زيادى كسب نمودند. انگلستان خاستگاه اوليه ايده شهر خلاق است (Shafiee et al, 2015: 261). از اواسط سال ۱۹۹۰، براى اولين بار در انگليس و سپس در زمينه آمريكا، مفهوم شهر خلاق تبديل به يك الگوى هنجارى و يك مدل جديدى از جهت گيرى براى برنامه ريزى و سياست شهرى شده است (Hahn, 2010: 13). تعريفى كه ساساكي از شهر خلاق ارائه كرده است (Shafiee et al, 2015: 261): «شهرهاى خلاق هنرمندان، خالقان آثار و شهروندان عادى، صنايع و فرهنگ رواج مى دهند و از طريق فعاليت هاى جدى خلاق هنرمندان، خالقان آثار و شهروندان عادى، صنايع خلاق و نوآورانه را ترويج مى دهند، از لحاظ دارا بودن محيط هاى خلاق و نوآورانه متنوع غنى هستند و ظرفيتى مردمى براى حل مشكلات اجتماعى نظير مردم بى خانمان دارند.» اين اصطلاح به شكلى گسترده مى تواند به عنوان «ظهور چيزى متعالى و مناسب از منظر يك شخص، گروه يا جامعه» تعريف شود (Sawyer, 2006: 33).

نظريه شهر خلاق سعى دارد تا كيفياتى را شرح دهد كه تصوير ذهنى شهر را براى شهروندان زيباتر و خاطره آن را ماندگارتر نمايد. در اين نظريه، خلاقيت به عنوان جزئى از هوش عمومى سنجيده مى شود و در نتيجه افزايش توان نوآورى و توليد دانش را در اين راه از جمله شاخص هاى سنجش ميزان پيشرفت اجتماعى به حساب مى آيد (Akbari, 2014: 4).

انديشيدن به خلاقيت در شهر منافع و قدرت گروه هاى متفاوتى را در بر مى گيرد كه در مقابل يكديگر قرار مى گيرند و ممكن است اهدافشان در تضاد با يكديگر قرار داشته باشد (Landry, 2005: 7). در يك مفهوم شهرهاى خلاق، شهرهاى هستند كه قادرند راه حل هاى جديدى براى مشكلات روزمره شان ارائه دهند. مفهوم شهر خلاق با بسيارى از مفاهيم ديگر پيوند خورده است. از جمله آن مى توان به صنايع خلاق، صنايع فرهنگى، فعاليت هاى فرهنگى و فعاليت هاى هنرى شهر و اقتصاد دانايى اشاره كرد (Rabani et al, 2012: 161). فاكترهاى كليدى شهر خلاق را مى توان در سه زمينه اقتصاد، فرهنگ و مكان در نظر گرفت. در اين صورت محيط هاى قابل اعتماد شهرى با آزادى هاى تفريحي و فرهنگى مديريت مى شوند تا افراد خلاق را جذب و حفظ كنند (Baeker & Murray, 2008: 21-22).

ريچارد فلوريدا مؤلفه هاى اصلى خلاقيت شهرى را شامل سه مؤلفه مى داند كه به وسيله آن مى توان گفت يك شهر تا چه حد خلاق است. اين سه مؤلفه عبارتند از: استعداد، فناورى و بردبارى. در بين سه زمينه خود فلوريدا براى بردبارى اهميت بيشترى قائل است. در واقع يكي از چالش هاى شهر خلاق ساخت يك اجتماع جذاب براى مردم است. مكاني كه به مانند بسترى خلاق باشد و همه سطوح كار و تفريح را دارا باشد. در واقع

محیطی پیش بینی شده که قابلیت و بردباری پذیرش تنوع را داشته باشد و همچنین تسهیلات و انتخاب شیوه زندگی متنوعی که مردم می خواهند را نیز ایجاد نماید (8: Ghorbani et al, 2013).

شکل ۱: مؤلفه های اصلی خلاقیت شهری فلوریدا

Source: (Ghorbani et al, 2013: 8)

فصل نامه تخصصی و برنامه ریزی شهری چشم انداز نگار (دوره ۱۳، شماره ۴۹، بهار ۱۴۰۰)

شاخص های شهر خلاق علاوه بر بررسی نقش شهر، به ارزیابی فرهنگ شهر، آموزش و پرورش، مهارت های موجود، نشاط، چارچوب های سیاسی و عمومی، ظرفیت مکانی و ... می پردازد که توجه به این شاخص ها در حقیقت رسیدن به توانایی بالقوه شهرها و تحرک خلاقیت شهری و تحریک پتانسیل شهر خواهد بود (23: Rafieian & Shaebani, 2015). شاخص های شهر خلاق را می توان در ۴ حوزه: شناسایی و پرورش خلاقیت، فعال سازی و حمایت از خلاقیت، بهره برداری و مهار خلاقیت، و تداوم حیات و ابزار خلاقیت دسته بندی کرد. در زیر مجموعه حوزه های چهارگانه شهر خلاق به همراه متغیرهای تأثیرگذار در هر حوزه و شاخص ها و ویژگی ها در قالب جدول ارائه شده است (جدول ۳):

جدول ۳: حوزه چهارگانه شاخص های شهر خلاق

شاخص ها و ویژگی های هر متغیر	متغیرهای تأثیرگذار	حوزه های شهر خلاق
- بالا بودن ارزش علم و آموزشی - پرورش و تکریم نخبگان - دسترسی به انواع فرصت های آموزشی برای همه مردم - مشارکت افراد در همه سنین در فرایند آموزش و احساس رضایت آنان - ارتباط مدارس و فضاهای آموزشی با جامعه مدنی - تعامل و ارتباط میان دانشگاه و شهر در حل مسائل شهری	- اعتماد - مشارکت - قابلیت دسترسی - آموزشی و پرورش - استعدادها	شناسایی و پرورش خلاقیت

<ul style="list-style-type: none"> - ج.د. نهاده‌ها و سازمان‌های دولتی کوچک و فعال - قابلیت دسترسی آسان به سازمان‌ها و نهادهای دولتی - عملکرد شفاف و اخلاقی - ساختارهای افقی و مشارکتی و با حداقل بروکراسی - استفاده از پرسنل دولتی دارای انگیزه بالا - تعامل و ارتباط قوی پرسنل با بخش خصوصی - حمایت و تشویق مقامات و مسئولین توسط جامعه و شهروندان 	<ul style="list-style-type: none"> - چارچوب سیاسی و عمومی (سازمان‌ها و نهادهای دولتی) 	<p>فعال سازی و حمایت از خلاقیت</p>
<ul style="list-style-type: none"> - احساس غرور و افتخار به حرفه ای بودن - رعایت و حفظ استانداردها در سطح بالا و متناسب با عملکرد حرفه ای - ممتاز و برتر بودن شرکت‌ها، سازمان‌ها، افراد و محصولات - وجود ویژگی‌هایی چون قابلیت اطمینان بالا، وقت شناسی، بازده و کارایی بالا 	<p>عملکرد حرفه ای</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - وجود افراد آینده نگر و پویا در بخش‌های مختلف - اولین مکان‌های ظهور رو بروز گرایی‌ها و تحولات جدید - الهام بخش بودن نحوه مدیریت و رهبری در این مکان‌ها - امکان تفویض اختیارات و توانمندسازی دیگران - وجود تأمل و تفکر راهبردی و آینده نگرانه در مسائل شهری 	<p>مدیریت راهبردی و اثربخش</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - ارتباط فیزیکی و مجازی با داخل و خارج - تعامل و ارتباط فرهنگ‌های مختلف - وجود سیستم‌های حمل و نقل عمومی کارآمد - برخورداری از زیرساخت‌های ارتباطی و ارتباط ... فناورانه با سطح بالا - وجود خدمات هوایی و ریلی پیشرفته برای ورود و خروج افراد - رایج بودن صحبت کردن به زبان‌های خارجی در اماکن عمومی - تعامل با فضاهای خارجی در تمامی سطوح و زمینه‌ها 	<p>شبکه سازی و ارتباطات، رسانه‌ها کارآفرینی، اکتشاف و نوآوری</p>	<p>بهره برداری و مهارت خلاقیت</p>
<ul style="list-style-type: none"> - اعتماد به نفس شهروندان و رفتار محترمانه و صمیمی با یکدیگر - انجام گسترده فعالیت‌های فرهنگی - کیفیت، پویایی و نوآورانه بودن هنرها - حمایت و تشویق بحث و ابراز احساسات - بهره‌گیری از مهارت‌ها، دیدگاه‌ها و تکنیک‌های جمعی - غلبه رویکرد انسان محور در ساخت فضا - حمایت و تشویق تعامل و فعالیت‌های انسانی - طراحی بخش‌های مختلف شهر به صورت یک ساختار منسجم و بدون مرز 	<p>تنوع، نشاط، بروز احساسات، فضا سازی برای خلاقیت، رفاه و ارتقاء سطح زندگی</p>	<p>تداوم حیات و ابزار خلاقیت</p>

در خصوص شهر خلاق، مطالعات و پژوهش‌های بسیاری در ایران و جهان انجام شده است. در این جا به تعدادی از آن‌ها اشاره شده است. پژوهشی که توسط سرور و همکاران در سال ۱۳۹۵ انجام شده است، با

هدف بررسی و تحلیل کارایی محلات شهری از لحاظ شاخص های شهر خلاق است. برای بررسی محلات شهر بناب مورد مطالعه قرار گرفت. نتایج تحلیلی داده ها نشان می دهد که در میان محلات شهر بناب، به ترتیب محلات ۶، ۱، ۳ و ۱۲ بالاترین میزان کارایی و محلات ۳، ۷ و ۸ کمترین میزان کارایی از لحاظ شاخص های شهر خلاق را دارند (Sarvar et al, 2016). پژوهشی که توسط دکتر ربانی و همکاران انجام شده است به بررسی جایگاه تنوع اجتماعی در ایجاد شهر هلاق و نوآور می پردازد. از آنجایی که تنوع اجتماعی از شاخص های سنجش مدارا در یک منطقه به حساب می آید، این پژوهش سعی دارد با استفاده از روش تحلیل داده های ثانویه و به صورت بحث مفهومی و تحلیلی با استفاده از آمارهای موجود کشوری و استانی ایران، به موقعیت و پتانسیل شهر اصفهان از لحاظ وجود عنصر تنوع اجتماعی بپردازد. در راستای هدف درصدهای حضور مهاجرین و غیر بومی ها، به عنوان شاخص ذوب فرهنگی و نیز تنوع زبانی در جمعیت مورد بررسی قرار گرفت. به طور کلی نتایج حاکی از آن است که شهر اصفهان به لحاظ کمی و صوری از شهرهای مهاجرپذیر ایران به حساب آمده و پتانسیل حرکت به سمت شهر خلاق و نوآور را دارد (Rabani et al, 2012). این پژوهشی دیگر در این زمینه، سطح بندی مناطق شهر اصفهان از لحاظ شاخص های شهر خلاق است. این پژوهش با هدف بررسی و مطالعه شاخص های شکل گیری شهر خلاق و شناسایی این شاخص ها در شهر اصفهان و رتبه بندی مناطق پانزده گانه شهر با استفاده از این شاخص ها انجام شده است. نتایج نشان از آن دارد که میزان برخورداری مناطق ۱۵ گانه شهر از لحاظ شاخص های شهر خلاق به یک صورت نبوده و اختلاف زیادی بین مناطق شهر اصفهان است. به طور کلی می توان گفت، با توجه به تحلیل های صورت گرفته شهر اصفهان پتانسیل حرکت به سمت شهرهای خلاق را دارا است (Mokhtari et al, 2015). پژوهش نظم فر و همکارانش در سال ۱۳۹۵، با هدف ارزیابی و اولویت بندی مناطق شهر سنندج براساس شاخص های شهر خلاق انجام شده است. جامعه آماری پژوهش، مناطق پنج گانه شهر سنندج و شاخص های تحقیق شامل بیست و یک زیرشاخص شهر خلاق در قالب چهار شاخص کلی است. نتایج به دست آمده از مدل ANP نشان می دهد معیار نوآوری، بیشترین تأثیر را در حرکت یک منطقه به سمت منطقه خلاق در شهر سنندج دارد. در این میان، شاخص های تعداد محققان با و تعداد اختراعات در تحقق شهرخلاق سنندج بیشترین نقش را دارند. نتایج نشان می دهد که تغییرات تحقق مناطق خلاق سنندج ناشی از بهبود و افزایش به کارگیری مؤلفه های شهرخلاق است. همچنین نتایج نشان داد که، شاخص سرمایه انسانی بیشترین تأثیر و کیفیت زندگی کمترین تأثیر را در حرکت یک منطقه به سمت منطقه خلاق در سنندج دارند (Nazmfar et al, 2016). پژوهشی دیگر توسط شجاعیان و همکاران در سال ۱۳۹۵ در زمینه شهر خلاق انجام شده است. این پژوهش در راستای ارزیابی میزان خلاقیت شهری مناطق گوناگون شهر اهواز انجام شده است. نتایج پژوهش نشان داد که توزیع فضایی زیرساخت ها در پهنه شهر یکسان نبوده و تفاوت بسیاری بین مناطق از لحاظ سطح برخورداری از امکانات و شرایط تحقق خلاقیت دیده می شود. در خصوص رتبه بندی مناطق در برخورداری از میزان خلاقیت شهری، بیشترین رتبه مربوط به منطقه یک شهر اهواز است (Shojaeian et al, 2016).

پژوهشی توسط لندری و فرانکو بیانچینی در سال ۱۹۹۵ منتشر شده است. این پژوهش به بررسی بحران شهری و نقش خلاقیت در شهرها پرداخته و بعد از تبیین تعریف و مفهوم خلاقیت، چگونگی ورود آن به زندگی شهری بیان شده است. در مجموع این پژوهش با بررسی نمونه های جهانی در این زمینه شهر خلاق، چگونگی رفع موانع خلاقیت در شهرها و ایجاد محیطی برای رشد خلاقیت در شهرها را عنوان کرده است. همچنین توجه به تجارب مختلف برنامه ریزی شهری در زمینه های مختلف و به حضور و نقش مردم در روند تصمیم گیری ها تأکید کرده است (Landry & Bianchini, 1995). در سال ۲۰۰۸ پژوهشی با عنوان «شهر هیا خلاق: صنایع فرهنگی و طبقه خلاق» توسط پرات^۱ انجام شده است. هدف از این مقاله بررسی انتقادی این تصور که طبقه خلاق ممکن است به عنوان یک مکانیسم علی، در احیاء و بازسازی شهر نقشی نداشته باشد. در این مقاله با بررسی استدلال فلوریدا تمرکز بر شالوده مفهومی و نظری آغاز می شود. در نهایت، پژوهش نشان می دهد که سیاست گذاران اگر به صنایع فرهنگی به عنوان یک شی که در تولید و مصرف به شرکت، تولید و خدمات پیوند دارد، نگاه کنند؛ ممکن است در احیاء و بازسازی شهر به نتایج موفق تری دست یابند. بنابراین درک نقش قابل توجه تولید فرهنگی در شهرهای معاصر بسیار مفید بوده و با رشد در ارتباط است (Pratt, 2008). پژوهشی با عنوان «شهر خلاق: چالش جدید از برنامه ریزی استراتژیک شهری؟» توسط دفنر در سال ۲۰۱۱ منتشر شده است. هدف از ویژگی های یک شهر موفق، باید شرایط خوبی را برای ساکنین از نظر فرصت های شغلی و فعالیت های اوقات فراغت و ارتقاء فرهنگ فراهم آورد و همچنین چالش های فعلی بازار رقابتی جهانی در زمینه پایداری و حفاظت از محیط زیست را پاسخگو باشد. با این تفاسیر شهر خلاق برای به انجام رساندن این پیش نیازها مناسب است. در نظریه شهر خلاق، بر اهمیت بالقوه انسان در شهر خلاق تأکید می شود. هدف از انجام این پژوهش، بررسی روش و میزانی که شهر خلاق می تواند به عنوان یک ابزار معاصر برنامه ریزی استراتژیک شهری در نظر گرفته شود (Deffner & Vlachopoulou, 2011). شاو (۲۰۱۴) در مقاله ای تحت عنوان «برنامه فضاهای شهر ملبورن؛ بازبینی شهر خلاق (اگرچه پس از آن کامل نیست)» دریافته است که کاهش دسترسی و قیمت را از فضای داخلی شهر برای تولید فرهنگی به عنوان مسائل مهم ملبورن در سال ۲۰۰۰ مشخص شد. برنامه فضاهای خلاق در شهر برای جبران این مسائل با ارائه فضاهای مقرون به صرفه برای استفاده خلاق در بخش های دولتی و خصوصی طراحی شده است. با استفاده از فضا، برنامه دسترسی به فضای استودیو مقرون به صرفه بلندمدت می دهد و به عنوان بخشی از بزرگترین برنامه هنر هر دولت محلی در استرالیا، حفظ ملبورن به عنوان یک مکان تولید فرهنگی و همچنین مصرف، کمک می کند (Shaw, 2014). کاکویچی (۲۰۱۵) به بررسی شهرهای فرهنگی خلاق در ژاپن پرداخته است و به این نتیجه رسیده که سیاست شهر خلاق می تواند دارایی های فرهنگی را افزایش و به تغییر مدل های رشد قبلی به یک مدل خدمت رسان و پایدار کمک کند؛ که تا حد زیادی وابسته به تولید شده است. این امر به افزایش بازدیدکنندگان و مصرف منجر می شود و در نهایت پشتیبانی و نگهداری از توابع شهری برای شهرهای ژاپنی

¹ Pratt

با کاهش جمعیت ضروری است (Kakiuchi, 2015). دورماز (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان تجزیه و تحلیل کیفیت مکان: خوشه‌های خلاق در سوهو و بیوگلو» به نقش کیفیت مکان‌های شهری در خلاقیت شهری پرداخته و در یک مطالعه تطبیقی میزان خلاقیت شهری شهر سوهو در حومه شهر لندن را با شهر بیوگلو در حومه استانبول را بر حسب شاخص‌هایی از قبیل؛ مشخصات طبیعی، موقعیت، کاربری اراضی، فرم شهری، مشخصات بصری، مشخصات فرهنگی - اجتماعی، مشخصات ادراکی و مشخصات ارگانیک شهر مورد بررسی قرار داده است (Durmaz, 2015).

قلمرو مکانی پژوهش

شهر رشت مرکز شهرستان و استان گیلان است که خود در بخش مرکزی شهرستان واقع شده است (شکل ۲) و در ۴۹ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۱۶ دقیقه عرض شمالی از نصف النهار گرینویچ و با مساحت حدود ۱۳۶ کیلومتر مربع واقع شده است. این شهر از شمال به دهستان‌های حومه و بخش خممام، از شرق به بخش‌های سنگر و کوچصفهان و از غرب به شهرستان‌های شفت و صومعه سرا، و از جنوب به شهرستان رودبار و دهستان‌های لاکان محدود می‌شود. شهر رشت در سال ۲۰۱۵ از طرف یونسکو به عنوان شهر خلاق غذا و خوراک شناسی انتخاب شد. اما شواهد حاکی از آن است که از آن تاریخ هیچ اقدام مؤثری در راستای توسعه شهر خلاق رشت انجام نگرفت. در این رابطه می‌توان به موضوعاتی همچون عدم وجود شهردار به مدت طولانی، نبود ثبات مدیریتی لازم و عدم برنامه‌ریزی درست اشاره کرد که اجازه نداد تا از این فرصت به خوبی استفاده شود.

الف: ویژگی‌های زیست محیطی شهر رشت

استقرار استان گیلان بین ارتفاعات البرز و دریای خزر و تأثیر متقابل این دو پدیده مهم جغرافیایی بر یکدیگر و بازتاب آن بر شرائط جوی و اقلیمی این بخش از جغرافیای کشور، موجب پیدایش یکی از شاخص‌ترین شرائط آب و هوایی ایران در منطقه گیلان گردیده است که ویژگی بارز آن، بارندگی زیاد، دمای معتدل و پوشش گیاهی انبوه است. در این استان، دیواره بزرگ البرز غربی، بخشی از حوزه سفید رود و تمامی حوزه‌های ساحلی تالاب و تالش را از قسمت جنوبی مجزا ساخته و یکی از شگفت‌ترین مرزهای گسستگی اقلیم در جهان را به وجود آورده است و به این اعتبار، سلسله جبال البرز یک مرز انفصال اقلیمی است که مشابه آن در جغرافیای جهان چندان فراوان نمی‌باشد. از نظر جریانات سطحی، دره وسیع سفیدرود تنها کانال ارتباطی بین هوای مرطوب خزری و هوای بری فلات ایران است که به علت وجود تنگنای کوهستانی منجیل و اختلاف فشار هوا در پیشکوه و پسکوه البرز، باد مشهور منجیل پدید آمده و در ناحیه هرزویل با حداکثر سرعت خود وزیدن گرفته و در ادامه حرکت خود به دشت قزوین به استان تهران می‌رسد و تحت اسامی باد مه و باد شهریار جریان می‌یابد. آب و هوای هیرکانی در مناطق کم‌ارتفاع ساحل

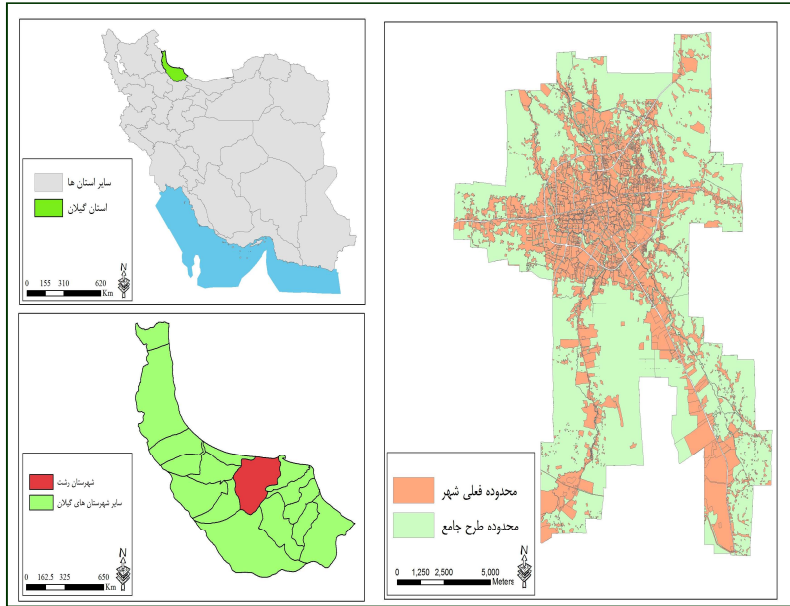
دریای خزر وجود دارد و کل استان گیلان نیز در این منطقه مرطوب و سبز قرار گرفته است. جریانات باد بر فراز دریا مرطوب شده و به دلیل برخورد با البرز مجبور به بالا رفتن می شوند و بر جلگه و کوهپایه شمال غربی رشته کوه می بارند. بارندگی متوسط سالانه بین ۱۲۰۰ تا ۱۸۰۰ میلیمتر در طول خط ساحلی متغیر است و در گوشه جنوب غربی جلگه کاهش می یابد و در بخش پست تر کوهها مقادیر خیلی زیاد تا ۱۵۰۰-۱۸۰۰ میلیمتر افزایش پیدا می کند. در طول دره سفیدرود، با وزش باد شدید شمالی منجیل، منطقه ای شبه خشک مدیترانه‌ای مانند رودبار و منجیل را شاهد هستیم.

ب: ویژگی های اجتماعی شهر رشت

سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۳۵، جمعیت شهر را معادل ۱۰۹۴۹۱ نفر گزارش کرده است. جمعیت شهر در سال ۱۳۴۵ به ۱۴۳۵۵۷ نفر رسید. جمعیت این شهر در سال ۱۳۵۵ حدود ۱۸۸۹۵۷ نفر گزارش شده است که برآورد ها رشد متوسط سالانه معادل ۲/۷۴ درصد برای این دهه بدست می دهد. نتایج سرشماری سال ۱۳۷۵ نشانگر آن است که جمعیت شهر مورد مطالعه با رشد متوسط سالانه معادل ۳/۷۰ درصد به ۴۱۷۷۴۸ نفر رسیده است. در سرشماری عمومی کشور در سال ۱۳۸۵ جمعیت شهر رشت با رشد متوسط سالانه ۲/۹۲ درصد به ۵۵۷۳۳۳۶ نفر رسید. طبق سرشماری عمومی کشور در سال ۱۳۹۵، جمعیت شهر رشت با رشد متوسط سالانه ۰/۷۸ درصد به ۶۳۹۹۵۱ نفر رسیده است.

پ: جاذبه های گردشگری شهر رشت

شهر رشت مرکز شهرستان رشت و استان گیلان یکی از مهم ترین مقاصد گردشگری ایران به شمار می رود. این شهر، مقصدی فوق العاده و پر از جاذبه های طبیعی و تاریخی است. رشت که به شهر باران نیز مشهور است، با آب و هوایی معتدل و دلپذیر، میزبان پارک های سرسبز، تالاب ها و بوستان های جنگلی است. رشت از لحاظ تاریخی نیز، یکی از بزرگ ترین مراکز تجاری و گذرگاهی بوده که ایران را به روسیه و اروپا وصل می کرده است. قدمت شهر رشت به قرن سیزدهم میلادی برمی گردد؛ اما تاریخ مدرن آن را به دوره صفویه مرتبط می دانند. از جاذبه های گردشگری شهر رشت می توان به پارک مشاهیر، تالاب عینک، چشمه آب شور لاکان، سبزه میدان، موزه گنجینه، خانه قدیری، بازار بزرگ رشت، دبیرستان شاپور، آرامگاه میرزا کوچک خان جنگلی، خانه میرزا کوچک خان جنگلی، مسجد صفی، خانه ابریشمی، بقعه دانای علی و کلیساهای رشت اشاره کرد.

شکل ۲: نقشه معرفی محدوده مورد مطالعه

یافته ها

بررسی وزن نسبی شاخص ها

در اولین گام از یافته های پژوهش وزن نسبی هر یک از شاخص های مورد مطالعه در چهار بخش (زیرساخت های خلاق، فعالیت های خلاقانه، اجتماع خلاق و کیفیت زندگی) با استفاده از ضریب آنتروپی شانون محاسبه شد. اولین مرحله از مراحل روش آنتروپی شانون، تشکیل ماتریس تصمیم گیری است. در این پژوهش ماتریس تصمیم گیری بر اساس مناطق و شاخصها در چهار بعد مجزا تشکیل شده است. در واقع این ماتریس تصمیم گیری وضعیت هر شاخص را در هر یک از مناطق نشان می دهد. برای رسیدن به این منظور از تکنیک پرسشنامه استفاده شده است.

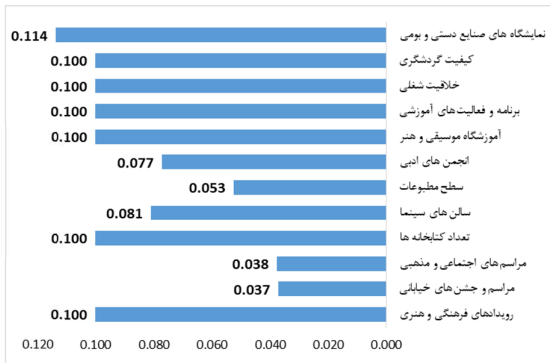
جدول ۴: ماتریس تصمیم گیری بر اساس امتیاز مناطق پنج گانه از لحاظ شاخص های شهر خلاق رشت

شاخص	منطقه ۱	منطقه ۲	منطقه ۳	منطقه ۴	منطقه ۵	شاخص	منطقه ۱	منطقه ۲	منطقه ۳	منطقه ۴	منطقه ۵
تکنولوژی و فناوری های نوین	۴	۵	۳	۲	۱	رویدادها ی فرهنگی و هنری	۴	۳	۲	۱	۵
واحدهای تحقیق و توسعه	۲	۵	۴	۲	۳	کیفیت گردشگری	۲	۳	۴	۵	۲

۲	۳	۵	۳	۴	مراسم های اجتماعی و مذهبی	۲	۳	۲	۳	۲	دانشگاه و مراکز آموزش عالی
۴	۳	۲	۱	۵	تعداد کتابخانه ها	۲	۲	۲	۱	۴	مراکز فني و حرفه ای
۴	۱	۲	۳	۴	سالن های سینما	۳	۴	۱	۲	۳	پارک ها و مراکز رشد علم و فناوری
۲	۳	۳	۲	۱	سطح مطبوعات	۳	۳	۲	۱	۱	دسترسى به فناوری های اینترنتی
۱	۲	۳	۲	۴	انجمن های ادبی	۱	۲	۳	۵	۴	شرکت های دانش بنیان
۴	۵	۳	۲	۱	برنامه و فعالیت های آموزشی	۴	۳	۲	۱	۴	خوشه های صنعتی
۱	۵	۳	۴	۲	آموزشگاه موسیقی و هنر	۴	۲	۲	۳	۲	کتابفروشی ها
۴	۳	۲	۵	۱	خلاقیت شغلی	۱	۲	۳	۵	۴	چاپخانه ها
۱	۵	۴	۲	۳	مراسم و جشن های خیابانی	۲	۲	۴	۳	۲	مراکز ورزشی متنوع
۳	۱	۴	۳	۱	نمایشگاه های صنایع دستی و بومی	۳	۲	۵	۴	۲	مراکز خرید متنوع
۱	۵	۲	۳	۴	مشارکت اجتماعی	۲	۴	۱	۳	۲	جاذبه های فرهنگی و هنری
۵	۵	۲	۳	۵	حس مسئولیت ساکنان	۵	۳	۲	۳	۴	تعداد کار آفرینان

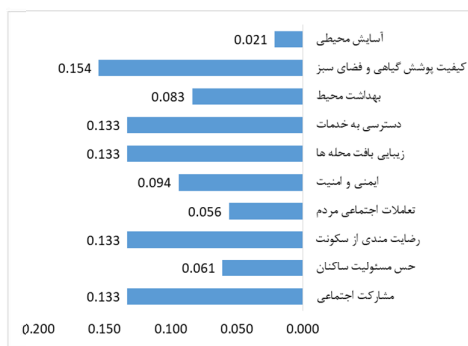
۱	۵	۲	۳	۴	ایمنی و امنیت	۴	۳	۲	۲	۵	نوع قومی
۵	۲	۳	۴	۵	تعاملات اجتماعی مردم	۳	۲	۱	۳	۴	مهاجران وارد شده برای تحصیلات
۳	۴	۱	۳	۲	رضایت مندی از سکونت	۴	۳	۴	۳	۲	سطح تحصیلات شهروندان
۵	۳	۲	۱	۴	زیبایی بافت محله ها	۳	۴	۵	۲	۵	تعداد فرهنگیان و هنرمندان
۵	۱	۲	۳	۴	دسترسی به خدمات	۳	۲	۱	۴	۵	شاغلان با تحصیلات عالی
۴	۲	۵	۲	۵	بهداشت محیط	۳	۱	۲	۴	۴	افراد عالی رتبه
۲	۴	۱	۵	۲	کیفیت پوشش گیاهی و فضای سبز	۳	۳	۳	۴	۵	تعداد نخبگان
۳	۴	۵	۴	۳	آسایش محیطی	۵	۱	۲	۳	۴	تراکم جمعیت

نتایج وزن دهی انجام شده در بعد زیرساخت های خلاق حاکی از آن است که شاخص های چاپخانه ها، شرکت های دانش بنیان و تکنولوژی و فناوری های نوین با وزن برابر ۰/۱۱۲ نسبت به دیگر شاخص ها از اولویت بالاتری برخوردار هستند. در بعد فعالیت های خلاقانه نتایج نشان داد که شاخص های کیفیت گردشگری، خلاقیت شغلی، برنامه و فعالیت های آموزشی و آموزشگاه موسیقی و هنر و همچنین رویدادهای فرهنگی و هنری نسبت به دیگر شاخص ها از اهمیت بالاتری برخوردار هستند. در بررسی ضریب اهمیت شاخص های اجتماع خلاق شهر رشت، نتایج حاکی از آن است که تراکم جمعیت و شاغلان با تحصیلات عالی با امتیاز نسبی ۰/۱۸۹ نسبت به دیگر شاخص ها از اولویت بالاتری برخوردار هستند. نهایتاً در بعد کیفیت زندگی براساس نتایج بدست آمده، شاخص های پوشش گیاهی، دسترسی به خدمات، زیبایی بافت محله ها، رضایت مندی از سکونت و مشارکت اجتماعی از اهمیت بالاتری برخوردار هستند.

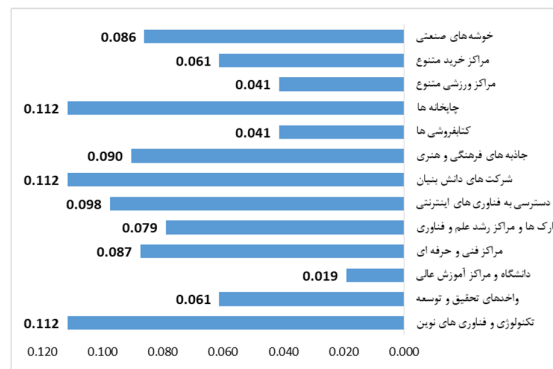
شکل ۴: وزن دهی شاخص های فعالیت های خلاقانه

شهر رشت

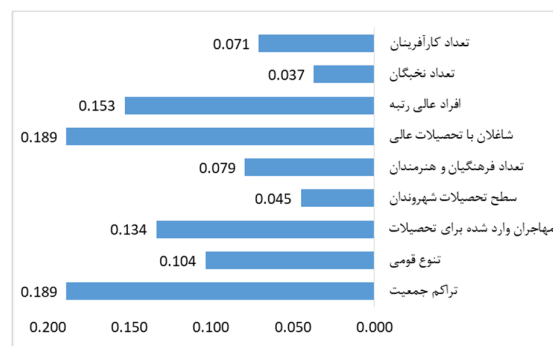
شکل ۶: وزن دهی شاخص های کیفیت زندگی شهر

رشت

شکل ۳: وزن دهی شاخص های زیرساخت های

خلاق شهر رشت

شکل ۵: وزن دهی شاخص های اجتماع خلاق شهر

رشت

رتبه بندی مناطق

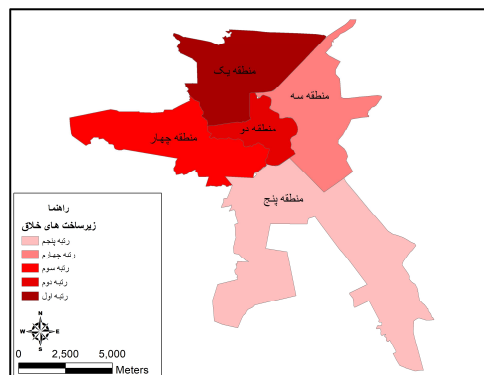
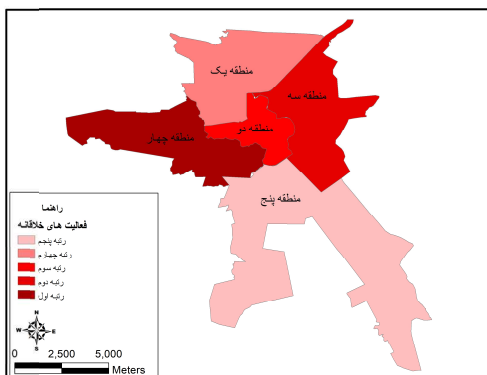
در گام دوم از یافته های پژوهش، مناطق پنج گانه شهر رشت بر اساس شاخص های شهر خلاق در چهار بعد زیرساخت های خلاق، فعالیت های خلاقانه، اجتماع خلاق و کیفیت زندگی با استفاده از مدل تاپسیس رتبه بندی شدند.

بر اساس نتایج بدست آمده از مدل تاپسیس، از لحاظ شاخص زیرساخت های خلاق، مناطق یک و دو به ترتیب با امتیاز نهایی ۰/۶ و ۰/۵۸۳ در رتبه های اول و دوم قرار دارند. مناطق چهار و سه نیز به ترتیب با امتیاز ۰/۴۷ و ۰/۴۲۳ در رتبه های سوم و چهارم و نهایتاً منطقه پنج با امتیاز ۰/۳۶۳ در رتبه پنجم قرار دارد. از لحاظ شاخص های فعالیت های خلاقانه نتایج حاکی از آن است که منطقه چهار با امتیاز ۰/۵۸۵ بهترین وضعیت را دارد. در رتبه های دوم و سوم مناطق سه و دو به ترتیب با امتیاز ۰/۵۱۹ و ۰/۴۹ قرار دارند. منطقه یک و پنج نیز با اختلاف بسیار ناچیز در رتبه های چهارم و پنجم قرار گرفته اند. مطابق با جدول شماره ۵، منطقه یک از لحاظ شاخص های اجتماع خلاق با امتیاز ۰/۸۴۹ رتبه اول را دارد. در رتبه دوم، منطقه پنج با امتیاز ۰/۶۷۹ قرار دارد. منطقه دو نیز با امتیاز ۰/۶۰۴ در رتبه سوم قرار دارد. نهایتاً مناطق سه و چهار به ترتیب با اختلاف بسیار

م، در رتبه هاى چهارم و پنجم قرار دارند. بر اساس شاخص هاى كيفيت زندگى، مناطق چهار و يك به ترتيب با امتيازهاى ۰/۶ و ۰/۵۹۳ در رتبه هاى اول و دوم قرار دارند. در رتبه سوم منطقه دو با امتياز ۰/۵۲۶ قرار گرفته است. منطقه پنج و منطقه سه نيز به ترتيب در رتبه هاى چهارم و پنجم قرار گرفته اند (شكل هاى ۷ الى ۱۰).

جدول ۵: نتايج مدل تاپسيس و امتياز نهايى مناطق از لحاظ شاخص هاى خلاقيت شهرى

منطقه	زيرساخت هاى خلاق	فعاليت هاى خلاقانه	اجتماع خلاق	كيفيت زندگى
منطقه ۱	۰/۶	۰/۴۵۴	۰/۸۴۹	۰/۵۹۳
منطقه ۲	۰/۵۸۳	۰/۴۹۰	۰/۶۰۴	۰/۵۲۶
منطقه ۳	۰/۴۲۳	۰/۵۱۹	۰/۲۲۲	۰/۲۴۱
منطقه ۴	۰/۴۷۰	۰/۵۸۵	۰/۲۱۲	۰/۶
منطقه ۵	۰/۳۶۳	۰/۴۵۱	۰/۶۷۹	۰/۴۸۱

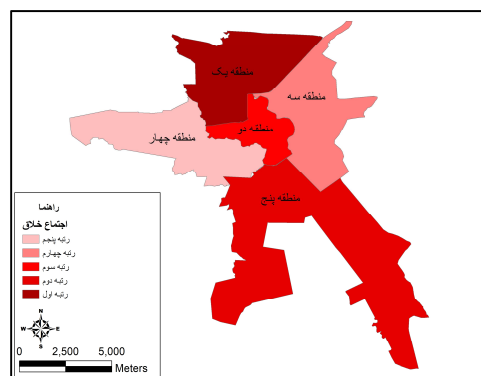
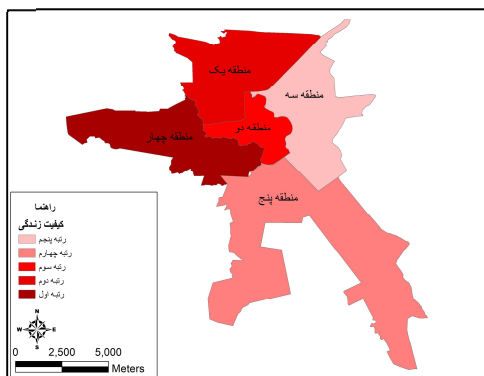

شكل ۷: رتبه بندى مناطق بر اساس شاخص فعاليت

شكل ۸: رتبه بندى مناطق بر اساس شاخص فعاليت

هاى خلاقانه

زيرساخت هاى خلاق

شكل ۹: نقشه رتبه بندى مناطق بر اساس شاخص كيفيت زندگى

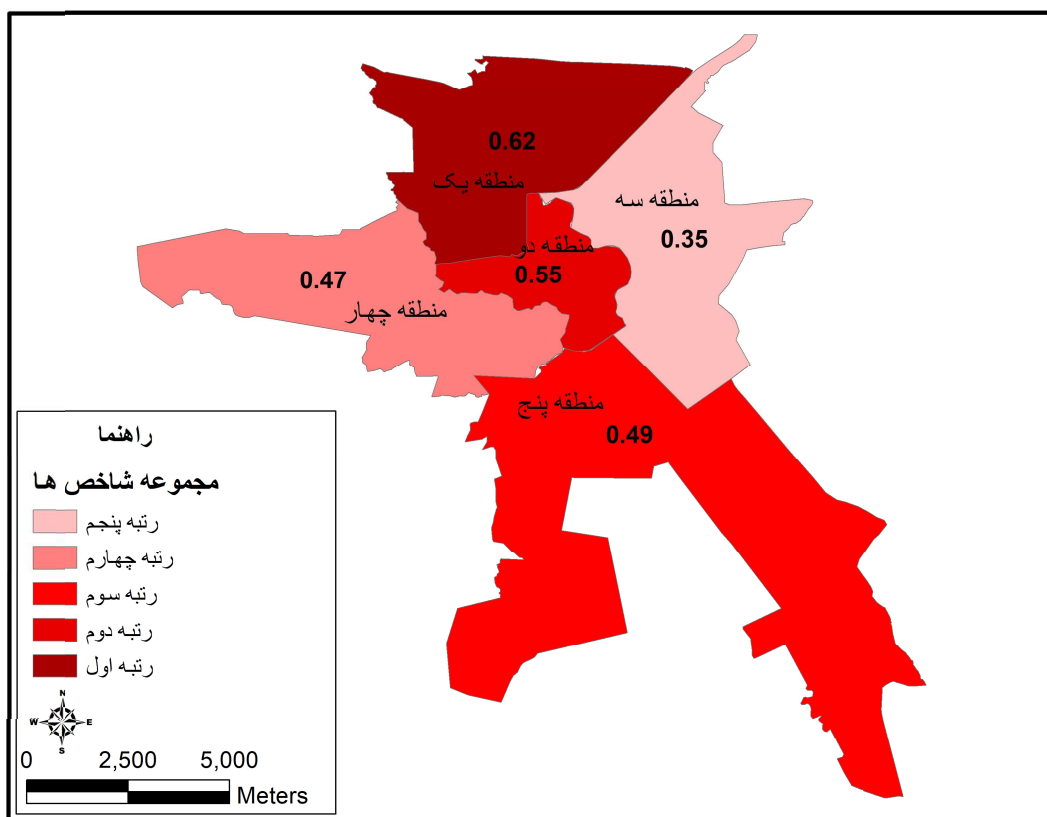
شكل ۱۰: نقشه رتبه بندى مناطق بر اساس اجتماع خلاق

كيفيت زندگى

اجتماع خلاق

در نهایت پس از بررسی هر یک از شاخص‌ها به طور مجزا، با استفاده از روش WLC (وزن دهی خطی)، چهار نقشه با یکدیگر همپوشانی و نقشه رتبه بندی نهایی منطقه تولید شد (شکل ۱۱). براساس نتایج بدست آمده منطقه یک از شهر رشت که از جمله مناطق تازه توسعه یافته این شهر است، با امتیاز ۰/۶۲ رتبه اول را به خود اختصاص داد. در رتبه دوم منطقه دو که منطقه تاریخی شهر رشت است، قرار گرفت. مناطق پنج و چهار به ترتیب با امتیازهای ۰/۴۹ و ۰/۴۷ در رتبه های سوم و چهارم قرار گرفتند. نهایتاً منطقه شماره سه در رتبه پنجم قرار گرفت.

فصلنامه پژوهش‌های علمی و تخصصی شهرسازی و معماری (دوره ۱۳، شماره ۴۹، بهار ۱۴۰۰)

شکل ۱۱: نقشه رتبه بندی مناطق شهر رشت بر اساس مجموعه شاخص‌های شهر خلاق

نتیجه گیری و دستاوردهای علمی پژوهشی

در این پژوهش موضوع خلاقیت شهری در بین مناطق شهری رشت با استفاده از مطالعات میدانی و مدل‌های کمی مورد بررسی قرار گرفت. در نهایت مناطق پنج گانه این شهر از لحاظ چهار شاخص اصلی (زیرساخت‌های خلاق، فعالیت‌های خلاقانه، اجتماع خلاق و کیفیت زندگی) رتبه بندی شدند. براساس شاخص‌های زیرساخت خلاق، منطقه یک رتبه اول را دارد. از لحاظ شاخص‌های فعالیت‌های خلاقانه نتایج نشان داد که حاکی از آن است که منطقه چهار با امتیاز ۰/۵۸۵ بهترین وضعیت را دارد. همچنین منطقه یک از لحاظ شاخص

های اجتماع خلاق با امتیاز ۰/۸۴۹ رتبه اول را دارد. براساس شاخص‌های کیفیت زندگی، مناطق چهار و یک به ترتیب با امتیازهای ۰/۶ و ۰/۵۹۳ در رتبه‌های اول و دوم قرار دارند. در نهایت براساس همپوشانی نقشه‌ها، منطقه یک از شهر رشت که از جمله مناطق تازه توسعه یافته این شهر است، با امتیاز ۰/۶۲ رتبه اول را به خود اختصاص داد. در رتبه دوم منطقه دو که منطقه تاریخی شهر رشت است، قرار گرفت. مناطق پنج و چهار به ترتیب با امتیازهای ۰/۴۹ و ۰/۴۷ در رتبه‌های سوم و چهارم قرار گرفتند. نهایتاً منطقه شماره سه در رتبه پنجم قرار گرفت.

نتایج به طور کلی نشان داد که وضعیت مناطق شهر رشت از لحاظ شاخص‌های خلاقیت شهری با نمره میانگین ۰/۴۹۷ در حد متوسط قرار دارد. این در حالی است که هر رشت از طرف سازمان جهانی یونسکو به عنوان شهر خلاق به جهانیان معرفی شده است. بنابراین مأموریت بزرگی بر روی شهروندان و مدیران این شهر قرار دارد تا از این طریق برای توسعه پایدار شهر برنامه‌ریزی کنند. در واقع قرارگیری شهر رشت در شبکه شهرهای خلاق فرصتی است که باید از آن برای توسعه شهر استفاده کرد. اما نگرش نادرستی در بین مدیران وجود دارد که نشان می‌دهد تنها به دنبال ثبت این شهر به عنوان شهر خلاق بودند و فراموش کرده‌اند که مأموریت اصلی پس از انتخاب شدن است. بعد از ثبت جهانی است که باید به فکر آینده بود. باید از این فرصت برای اشتغالزایی پایدار بهره گرفت. فکر توسعه و تغییر نگرش از ابعاد صرفاً کالبدی توسعه موضوعی است که باید تمام مدیران و مسئولان پذیرای آن باشند.

شهرهای خلاق به عنوان رویکردی جدید به توسعه که از اواسط دهه ۱۹۹۰ م. به طور جدی مطرح گردید، مراکزی هستند که ویژگی‌های منحصر به فردی را در خود جای داده‌اند و محیطی جذاب برای فعالیت و زندگی افراد متخصص، هنرمند، پژوهشگر و در یک کلام افراد خلاق فراهم می‌سازند. شهرهای خلاق شهرهایی هستند که گرایش‌های جدیدی را در هنر و فرهنگ رواج می‌دهند و از طریق فعالیت‌های جدی خلاق هنرمندان، خالقان آثار و شهروندان عادی، صنایع خلاق و نوآورانه را ترویج می‌دهند، از لحاظ دارا بودن محیط‌های خلاق و نوآورانه متنوع و غنی هستند.

ایده شهر خلاق به این مسئله تأکید دارد که همواره در نگاه اول امکانات بالقوه‌ای در شهر وجود دارد که اگر مورد توجه برنامه‌ریزان و مدیران شهری قرار بگیرد، می‌تواند در شکوفایی خلاقیت محور شهر اثرات پایداری داشته باشد.

در شهر خلاق با تأکید بر نخبگان و متخصصین برنامه‌ریزی شهری، مدیریت شهری، شهرسازان و سایر علوم مربوطه، شهر تبدیل به مکان جذاب برای مطالعه، محل کار و حفظ نخبگان شهر می‌گردد و با بهبود کیفیت دانشگاه‌ها و مراکز علمی، کیفیت کار، کیفیت زندگی، سطح تحمل و شیوه زندگی می‌توان در این مسیر حرکت کرد. مسئولان شهری در شهر خلاق خدمات همگانی و زیرساخت‌های اجتماعی و اقتصادی را به نوین‌ترین، کاراترین، بهره‌ورترین و زیباترین روش ارائه می‌کنند.

شهر خلاق نه تنها فضایی است که در آن خلاقیت رشد می‌کند، بلکه کل سازماندهی و مدیریت آن به طور خلاقانه طرح ریزی می‌شود. شهری که بتواند به شکل خلاقانه استعداد همکاری جمعی را در راستای ارائه خدمات بیشتر به کار گیرد موفق‌ترین شهر در این قرن خواهد بود.

از جمله مأموریت‌های شهر رشت در جهت دستیابی به شهر خلاق، فراهم کردن بسترهای مناسب آموزشی، گسترش خلاقیت، شکل‌گیری و همگرایی طبقه خلاق، بهره‌گیری از توانایی‌های شهروندان، کارآفرینی و گسترش فعالیت‌های مرتبط با خلاقیت و بحث جذب گردشگر است.

توسعه پایدار، کارآفرینی و مشارکت همه‌آحاد جامعه از اهم مأموریت‌های شهر خلاق رشت است.

عناصر کلیدی که برای بوجود آمدن مناطق و شهر خلاق رشت مطرح‌اند، مشتمل هستند بر: شبکه‌ای از تولیدکنندگان منطقه‌ای و بازار نیروی کار محلی، یعنی تکنسین‌ها و کارگران خلاق که در یک منطقه استقرار دارند و می‌توانند در شکل‌گیری توسعه خلاقیت در شهر و منطقه اثرگذار باشند.

با وجود اقدامات انجام‌شده در شهر رشت جهت استفاده از طبقه خلاق برای توسعه شهرها، اما تاکنون آنطور که شایسته است نتوانسته کیفیت زندگی شهری را جهت جذب و پرورش طبقه خلاق توسعه دهد. طبقه خلاق کلید رشد اقتصادی و ثروت شهر رشت هستند، بنابراین شهر بایستی بستری را برای جذب و پرورش این طبقه ایجاد کند.

در بخش اقتصادی شهر خلاق در رشت، به تقویت صنعت توریسم و گردشگری، طرح‌ها و ایده‌های خلاقانه، تقویت کارگاه‌های صنایع دستی، صنعت خلاق و به ویژه صنایع با فن‌آوری برتر، خلاقیت‌های بومی، ارتقای زیبایی‌های بصری در محیط شهری، هنرهای عامه از طریق برنامه تولید انبوه، صنایع دستی، معماری، و موسیقی توجه گردد. در واقع وجود صنعت گردشگری زمینه را برای خلاقیت شهری، در کنار توجه به فعالیت انسان در محیط شهری ایجاد می‌کند که این نیز به نوبه خود، زمینه را برای فعالیت صنعت توریسم در بخش صنایع دستی فراهم نماید.

در بخش توسعه شهری مربوط به شهر خلاق در رشت، تشویق به مشارکت شهروندان، مشارکت‌های اجتماعی، چالاک‌های فرهنگی، تمرکز بر شهرداری‌های خلاق، کارآفرینی، تشویق زنان به تولید صنایع تأکید شود تا از این طریق خلاقیت اجتماعی زمینه را برای کارآفرینی در بخش‌های مختلف فراهم نماید.

در بخش اجتماعی، تعداد فروشگاه‌ها و مراکز عرضه صنایع دستی، تنوع اجتماعی، تنوع قومی به عنوان مهم‌ترین معیارهای شهر خلاق در رشت مطرح هستند. در زمینه فرهنگی شهر خلاق، تأکید بر مراکز فروش و صادرات صنایع دستی، مراکز آموزش عالی در حوزه صنایع دستی، بسترهای دانش (دانشگاه‌ها، مؤسسات فرهنگی و...)، کیفیت و کمیت آموزش‌های عمومی و تخصصی صنایع دستی، هنرمندان صنایع دستی در شهر، کتابخانه‌های تخصصی در موضوع صنایع دستی، مراکز نمایشگاهی صنایع دستی، صنایع دستی و هنرهای مردمی موجب بهبود عناصر فرهنگی شهر خواهد شد.

در زمينه توسعه پايدار وابسته به بخش اقتصادى در رشت، وجود بخش خصوصى و دولتى، ترويج همكارى‌هاى بين‌المللى، پيشرفت اقتصادى، اشتغال و كارآفرينى با استفاده از خلاقيت، فروشگاه‌ها و مراكز عرضه صنايع دستى (مراكز فروش و صادرات صنايع دستى)، كارگاه‌هاى صنايع دستى شديداً مورد نياز است. مضافاً، در زمينه توسعه اجتماعى پايدار، محيط زندگى و ارتقاء كيفيت زندگى، زندگى سالم، عدالت اجتماعى، كيفيت زندگى و برابرى اجتماعى، مطلوبيت محل زندگى، ارتقاء فرهنگ خلاقيت در شهر، امنيت سياسى، تعامل با شهروندان خلاق براى ساخت شهر پايدار كه زمينه را براى توسعه پايدار شهرى فراهم كند، بيش از پيش مى‌بايستى در رشت گسترش يابد.

از ديگر دستاوردهاى پژوهش ارائه پيشنهادهائى در راستاى دستيابى شهر رشت به عنوان شهر خلاق است. پيشنهادات به شرح زير ارائه مى‌شود:

- ۱- تهيه طرح برند گردشگرى شهر خلاق غذا و خوراك شناسى شهر رشت؛
- ۲- بهبود زيرساخت‌هاى گردشگرى و توسعه فضاهاى تفریحى و اقامتى؛
- ۳- برگزارى كلاس‌هاى آموزشى رايجان در سطح محله‌ها و مدارس شهرى براى افزايش خلاقيت شهروندان؛
- ۴- طراحى فضاهاى شهرى با رويكرد ارتقاء خلاقيت شهروندان؛
- ۵- بازنگرى در طرح جامع و تفصيلى شهر رشت با رويكرد خلاقيت شهرى؛
- ۶- برگزارى همایش‌هاى ملي و بين‌المللى با رويكرد توسعه خلاق شهر رشت؛
- ۷- بهره‌گيرى از تجربيات ساير شهرهاى خارجى كه در حوزه خلاقيت غذا و خوراك شناسى ثبت جهانى شده‌اند.

Reference

- Akbari, M. (2014). Investigating the Dimensions of Creative City Theory and Its Impact on Sustainable Urban Development with Emphasis on Global Experiences National Conference on Architecture and Urban Development of Bukan. (in Persian)
- Atefi, H., & Hatami, I. (2017). The Impact of the Creative City Idea on the Economic and Social Dynamics of Metropolises, Environmental Studies of Haft Fence, Vol 6, No. 22. (in Persian)
- Azadeh, R., Mohammadi, J., & Doost, H. T. N. (2019). THE RELATIONSHIP BETWEEN URBAN ENVIRONMENTAL QUALITY AND MENTAL HEALTH (DEPRESSION SCALE): EVIDENCE FROM IRAN. Journal of Urban and Environmental Engineering, 13(2), 285-293.
- Baeker, G., & Murray, G. (2008). Creative City Planning Framework: A Supporting Document to the Agenda for Prosperity: Prospectus for a Great City. Toronto, ON: AuthenticCity.
- Comunian, R., & Faggian, A. (2011). 10 Higher education and the creative city. Handbook of creative cities, 187.
- Deffner, A., & Vlachopoulou, C. (2011). Creative city: A new challenge of strategic urban planning? Department of Planning and Regional Development, School of Engineering. University of Thessaly, Volos, 383, 34-48.
- Durmaz, S. Bahar (2015), "Analyzing the Quality of Place: Creative Clusters in Soho and Beyoglu", Journal of Urban Design, Vol. 20, No. 1, pp 93-124. DOI: 10.1080/13574809.2014.972348.
- Ghorbani, R., Hoseinabadi, S., & Turani, A. (2013). Creative cities, a cultural approach to urban development, Geographical studies of arid regions, Vol 3, No. 11, pp: 1-18. (in Persian)
- Hahn, J. (2010). Creative Cities and (UN) Sustainability–Cultural Perspectives. Cultura, 21 eBooks Series on Culture and Sustainability, 3.
- In Irandoost, K., & Gholami, M. (2016). Promoting the opportunity for people to participate by introducing the public spaces of the creative city, Journal of Honarhay Ziba, Vol 20, No. 2, pp: 47-58. (in Persian)
- Kakiuchi, E. (2015). Culturally creative cities in Japan: Reality and Prospects, city, culture and Society 1-8.
- Landry, C. (2005). Creativity and the city: Thinking through the steps. The Urban Reinventors. The Urban Reinventors, 1.
- Landry, C., & Bianchini, F. (1995). The creative city (Vol. 12). Demos.
- Mokhtari, R., Marsusi, N., AliAkbari, S., & Amini, D. (2015). Explanation of localization criteria of spatial indices of creative city space with Iranian - Islamic approach, Iranian - Islamic Urban Studies Quarterly, No. 22, pp: 23-39. (in Persian)
- Maleki, S., Moradi, S., & Hosseinzadeh, A. (2015). Prioritizing Creative City Indicators Using Network Analysis Model, Sustainable City Journal, Vol 2, No. 1. (in Persian)
- Nazmfar, H., Aftab, A., Nezampoor, N., & Majnooni, A. (2016). Evaluation and Prioritization of Urban Areas Based on Creative City Indicators (Case Study: Sanandaj City), Space planning and planning, Vol 20, No. 4. (in Persian)
- Pratt, A. C. (2008). Creative cities: the cultural industries and the creative class. Geografiska Annaler: Series B, Human Geography, 90(2), 107-117.
- PoorAhmad, A., Hamidi, A., Farhadi, E., & Hoeseinpoor, M. (2016). Evaluating the Challenges and Opportunities of Creating a Creative City in Business Free Zones (Case Study: Aras Business Free Zone), Human Settlement Planning Studies, No. 37, pp: 1-18. (in Persian)
- Rabani, R., Adibi, M., & Moezani, A. (2012). Investigating the Role of Social Diversity in Creating Creative Cities and Innovative Cities, Journal of Geography and Development, No. 21, pp: 159-180. (in Persian)
- Rahimi, M., Mardali, M., Daha, E., & Falahzadeh, A. (2014). Creative (Theoretical Foundations and Indicators), Tehran Center for Studies and Planning, City knowledge, Vol 196, No. 9, pp: 1-68. (in Persian)
- Rafieian, M., & Shaebani, M. (2015). Analysis of Urban Creativity Indices in the Residential System of Mazandaran Province, Journal of Geography and Urban-Regional Preparation, No. 16. (in Persian)

- Ratiu, D. E. (2013). Creative cities and/or sustainable cities: Discourses and practices. *City, culture and society*, 4(3), 125-135.
- Redaelli, E. (2011). Analyzing the “creative city” governance: Relational processes in Columbus, Ohio. *City, Culture and Society*, 2(2), 85-91.
- Sasaki, M. (2008). Developing Creative Cities through Networking. *Policy Science*, Vol.15, No.3, p54.
- Shaw, Kate (2014), Melbourne’s Creative Spaces Program: Reclaiming the creative city (if not quite the rest of it), *City, Culture and Society*, 5, 139-147.
- Sawyer, R. Keith (2006): *Explaining Creativity. The Science of Human Innovation*. Oxford: Oxford University Press.
- Scotte, A. (2006). Creative cities, Conceptual issues and policy questions, university of California, Los Angeles.
- Sajadian, M. (2015). Fourth Wave University, Interactions, and Creative Cities (Optimizing Country Strategy Analysis), *Journal of Zagros Landscape Geography and Urban Planning*, Vol 6, No. 19, pp: 39-56. (in Persian)
- Sarvar, R., Akbari, M., Amani, M., & Taleshi, M. (2016). Analysis of Urban Neighborhood Performance in terms of Creative City Indicators; Case Study: Bonab City, *Journal of Geography*, Vol 14, No. 48, pp: 322-351. (in Persian)
- Shojaeian, A., Neamati, M., & Rahimpour, N. (2016). Urban Creativity Zoning Using GIS and Geostatistics, *Geographical Sustainability Journal*, Vol 1, No. 3. (in Persian)
- Shafiee, Z., Farokhian, F., & Mirghad, L. (2015). Isfahan as a Creative City of Crafts with Tourism Development Approach, *Journal of Geography*, Vol 12, No. 43, pp: 251-278. (in Persian)
- Vickery, J. (2011). *Beyond the Creative City-Cultural Policy in an age of scarcity*. Centre for Place-making, Birmingham.
- Winden, W., Den berg, L., & Pol, P. (2007). European Cities in the Knowledge Economy: Towards a Typology, *Urban Studies*, Vol. 44, No. 3, p 32.
- Zarghani, H., & Skandarian, M. (2016). Investigation and evaluation of Mashhad city based on creative city indices, 7th National Conference on Urban Planning and Management with emphasis on urban development strategies, pp: 1-24. (in Persian)
- Zarabi, A., Musavi, M., & Bagheri, A. (2014). Investigating the level of creativity of the creative city (Comparative Comparison between Sustainable Urban Development Indicators and Creative City Creation Criteria, Case Study: Cities of Yazd Province), *Journal of Geography and Urban Space Development*, Vol 1, No. 1, pp: 1-17. (in Persian)